Tove Nicolaisens tre fremstøt

Av Geir Winje,

dosent ved Universitetet i Sørøst-Norge. E-post: geir.winje@usn.no

I serien «Sentrale norske religionspedagoger (les: religionsdidaktikere) som går av med pensjon» har turen kommet til Tove Nicolaisen. *Prismet* vil ikke ha noen biografi eller CV, så den typen info samler jeg i denne fotnoten.¹ I stedet for å skrive litt om alt det Tove har sagt og gjort, har jeg valgt ut tre saker hun har markert seg med. Jeg kunne ha valgt andre saker, for Tove har bidratt på veldig mange måter, men i mine øyne er disse blant de viktigste. Eller egentlig er det bare én sak – og minst tre sider av saken.

Toves første og kanskje viktigste fremstøt ble gjort i kompaniskap med Haldis Breidlid. Sammen utviklet de en fortellingsanalysemodell med tre hovedkategorier: En allmennmenneskelig dimensjon, en religiøs dimensjon og en religionsspesifikk dimensjon. Jeg har aldri forstått modellen som om den sier noe essensielt om religionenes fortellinger. Den kaster imidlertid analytisk lys over hvordan de kan oppleves. Et enkelt eksempel er juleevangeliet (Lukas 2), som i en typisk norsk setting kan fortelles og samtales om på en slik måte at oppmerksomheten særlig rettes mot allmennmenneskelige temaer som fødsel, familie, fattigdom, glede eller forholdet mellom mennesker og dyr. Det kan også leses mer generelt religiøst, i dette tilfellet med vekt på et stadig gjentatt motiv som at Gud eller en han sender, trer inn i den skapte verden for å redde den. Den siste lesemåten i Tove og Haldis' modell er den religionsspesifikke, der fokus er på fortellingens kristendomsspesifikke budskap, basert på at barnet i krybben er Gud selv.

Modellen egner seg spesielt godt i et fag som KRLE, der religionene presenteres side om side, ofte ved hjelp av nettopp fortellinger. Både skoleelever og lærerstudenter sammenligner umiddelbart de religiøse uttrykkene de møter, og dimensjonsmodellen bidrar til å nyansere dette. Selv har jeg brukt modellen som analyseverktøy. I lærebøkene fremstår for eksempel kristendommen ofte som mer allmennmenneskelig enn de andre religionene, mens de andre – ikke minst hinduismen, men også islam – på sin side fremstår som ikke-allmennmenneskelige, noe som utelukkende skyldes hvilke dimensjoner som vektlegges i presentasjonen. Jeg opplever modellen i seg selv som først og fremst deskriptiv. Mitt inntrykk er at de som har kritisert den, har ment å se en normativ agenda i modellen – eller de har selv hatt en normativ agenda – som om den ene dimensjonen skulle være riktigere enn de andre.

¹ Tove ble tilsatt ved Høgskolen i Oslo i 1993, hun ble tilkjent førstelektorkompetanse i 2001, ble førsteamanuensis 2012 og professor året etter. Men for alt dette jobbet hun i mange år som lærer i grunnskolen og videregående.

Da Tove og Halldis ga ut *I begynnelsen var fortellingen* i 2000, fikk vi liksom vår egen, norske *Gift to the Child*, bedre tilpasset norsk KRL enn engelsk RE. Boka var på alle måter et svar på den bestillingen som lå i det den gang så nye fagets oppmerksomhet på fortelling og identitet. Mye av fortellingsteorien ble hentet fra forskere med ikke-vestlig bakgrunn. Ellers bugner boka av fortellinger med et relativt stort antall kvinner i hovedrollene. Tove og Halldis var for øvrig banebrytende da de brukte to kapitler på parallelle, rivaliserende og problematiske fortellinger. De to førstnevnte kategoriene gjelder like eller delvis like fortellinger i to eller flere religioner, eksempelvis Mosesfortellingen i jødedom, kristendom og islam. Den siste kategorien gjelder fortellinger med et innhold preget av vold, rasisme, kjønnsdiskriminering og annet som bryter med de verdiene som gjelder i norsk skole. Når slike fortellinger inngår i hellige skrifter, kan en ikke bare late som om de er helt greie eller som om de ikke står der. Det foregikk så vidt jeg vet ikke noe systematisk didaktisk arbeid med slike utfordringer i Norge før år 2000.

De siste årene har Tove jobbet mest med hinduisme. Hun har nettopp utgitt *Hinduer*, hun skrev *Fortellingene om Rama og Sita* i 2006, og i doktorgradsavhandlingen undersøker hun hvordan hinduiske barn i norsk skole opplever seg ivaretatt i RLE. Både på kontoret og hjemme har det vært en jevn økning i antallet hinduguder i vinduskarmer og bokhyller, og jeg har tenkt at Tove kanskje går *native* eller er litt *New Age* eller noe sånt. Etter hvert har jeg imidlertid blitt klar over at det handler om pur begeistring. Tove har da også ofte sagt at hun har stor sans for den åpne og fleksible hinduiske tilnærmingen til egen og andres religion. Toves andre fremstøt er å ikke skjule sin entusiasme. Selv ble jeg utsatt for dette fremstøtet da jeg ble med Tove til *Tulsi Manas Mandir* (Tulsidas-tempelet i Varanasi), der vi med barnlig glede fikk se scener fra *Ramayana* i form av tablåer med metallfigurer i legemsstørrelse og repeterende stakkato bevegelser.²

Toves tredje fremstøt fant sted under disputasen, der hun fikk (en riktig-nok forsiktig formulert) kritikk for å bruke så stor del av avhandlingen på sitater fra barn. Til det svarte Tove at det var nettopp det hun var aller mest stolt av. I lærerutdanning, men også ellers, er det ekstremt viktig å lytte til barn og la dem komme til orde på egne premisser. Både KRLE og andre skolefag handler først og fremst om (særlig de minste) menneskene. De skal ikke holde seg i ro oppe i det ene hjørnet i en didaktisk relasjonsmodell.

2 Vi så forresten ikke bare vishnuittiske guder i det mekaniske tempelet. Et sentralt tablå viste for eksempel hvordan verden ble oppretholdt gjennom Shiva og Kalis seksuelle aktivitet.